

Titel: Philodani Undersøgelse af Philopatriases Anmærkninger. 1ste Hefte.

Citation: "Philodani Undersøgelse af Philopatriases Anmærkninger. 1ste Hefte.", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 3*, A.F. Stein, 1770, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_003-shoot-workid1_003_001.pdf (tilgået 23. juli 2024)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 3

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Philodani

Undersøgelse

af

Philopatreiases Anmærkninger

1ste Hefte. Kiøbenhavn 1770,

trykt hos August Friderich Stein, boende i Skidenstrædet, og findes sammesteds tilkiøbs.

2
3

Fortale.

Saa Vigtige som de Materier ere, Philopatreias har anstillet sine Betragtninger over: saa meget havde det været at ønske, at han havde haft Indsigt og Sin: dighed og Upartiskhed nok til grundigen at undersøge og retskaffen at bedømme dem. Mig er det forekommet, som om han manglede disse Egenskaber, og

4

derfor har jeg troet, at min Pligt som Borger bød mig, at tage hans Skrift i Overvejelse. Jeg maae hist og her forekaste ham Usandheder, hvilket gjør mig ondt: Nu opdage Slutnings-Feil, som i slige betydelige Materier altid ere farlige, og nu vil jeg kun gjøre ham Tvilsmaal, som han kan, om han vil, søge at betage mig. Der vindes ved vor Striid større Oplysning for det kiere Publicum, og der tabes intet; thi jeg i det mindste skal ey dyppe min Pen i Galde. Han elsker sit Fædreland, og jeg og: kand det tienes, er det mig det samme, hvis Kierlighed der er den meest oplyste.

5

Første Afhandling.

Om de dyre Tider og Handelens Svaghed.

Rigtige Materier! Gid jeg paa saa kort et Rum kunde baade undersøge min Vederparts Meeninger, og tillige blot anviise noget sandere og bedre.

Det er sandt at Kornpriserne ere og blive ved at være umaadelige; sandt at dette

6

har bedrøvelige Følgere: sandt at vi boe midt i et Kornland, og synes ikke at burde betale dem saa dyre. Men hvad er Aarsagen? Her gielder det. Hvorledes skal den hæves? Her gielder det og.

Philopatreias finder Aarsagerne til de høye Priser meget let. Lad os høre dem. 1. Jordegodserne ere umaadeligen stegne. Derfor ere Priserne høye. En artig Slutning. Alt det jeg deraf begriber, er allene, at de, som dyre har kiøbt, ogsaa ønskede at sælge til høy Priis, men hvorledes have de bragt det dertil, at de faae, hvad de vil have? Beroer det paa dem, at fastsette Priserne, og kunde de, om de nu end bleve eens derom, holde de høye Priser ved lige? Philopatreias maae meene det; thi han kalder dem strax efter Kornpugere. Men her har han vist ikke udseet Sagen i sin rette Natur. Her skal være i Riget omtrent 700 Proprietairer. Af disse gode Folk tør jeg sikkert sætte, at Ikke 100 foruden deres Gaarder, have

7

50000 Rdlr. paa Rente. Ikke 200 til eye deres Gaarder foruden Geld, Resten forrenter Penge deri.

Hvor længe kan nu disse Folk være Kornugere, og hvor mange kan være det? Er det ikke Øyensynligt, at de maae sælge, for at faae deres Indkomme, og faae de Renter, som de skal svare. Sæt det, som er umueligt,

at de fleste Proprietairer kunde eet Aar opdyngte deres Korn. Naar de da nødvendigen maatte Aaret efter aabne Korn-Magazinerne, saa maatte jo ligesaa nødvendigen den Mængde, som paa engang kom til Torvs, nedsette Priserne. Erfaring i mange Aar, og den Kundskab jeg har om alle Rigets Provincer, har overbeviist mig om, at næsten alle Proprietairer sælger deres Korn ved Jule-Tider, og det enten efter Capitels-Taxt eller til den Pris, som Bonden paa Torvet (og han er dog ingen Kornpuger) kan faae derfor. Denne første Aarfag var da ikke den rette.

8

2. Den store Gevinst, som de høye Priiser give Jordegos Eyerne, har bragt rige Folk til at sette deres Penge i Landgodser, og derfor ere disse stegne til saa høy en Værd. Denne Gevinst danner Proprietairer og Forpagtere, og af dem igjen avles Kornpugere. Saa lærer Philopatreas. En forunderlig og for mig ubegribelig Generation! Jordegodsernes høye Pris har forvoldt Føde-Vahernes: dette har han først sagt os, og, som vi har seet, meget urigtigen. Nu siger han os, at det et Fødevahrenes Priis, som har bragt Godserne i den umaadelige Værd. Dette synes at være en klar Modsigelse Men jeg vil hielpe min Philopatreas; thi saaledes at tale frem og tilbage, maae ikke denne vor Statsmand. Han har meent, at efterat Vahrenes høye Priis havde opdrevet Godserne, saa har igjen deres Priis forvoldt, at Levnets-Midlerne ere stegne. Det sidstes Usandhed er allerede gotgiort. Jeg vil da blot see, hvorledes det henger sammen med det første. Herom er en eeneste Anmærk-

9

ning til strækkelig. See efter, min gode Philopatreas, naar Godserne begyndte at stige og stige hoyt, og de skal finde, at da vare endnu ikke de høye Priser. Følgeligen er den Aarsag, som den gode Mand har anført, gandske uefterrettelig. Men denne Sags videre Undersøgelse har ingen Plads her; thi vi spørge om Kornvahrenes høye Priser, og ikke om Jordegodsernes.

3. De, som eye de største Godser, have en Tid lang havt formegen Indflydelse i Landets Regiering. De have for at drive Indkomsterne af deres Godser til høyste Nummer, været mægtige nok til at hindre Indførsel, og holde tvertimod Udførselen aaben: De have selv havt Deel i Handelen og derfor ved slige Konskgreb befordret ogsaa deres Gevinst paa denne Side. Denne Aarsag kalder Philopatreas den vigtigste.

Min Sag er det ikke enten at beskyldte eller forsvare de Ministre, som Forfatteren her

10

handler om. Vor Monark er deres Dommer Eet eeneste Tvilsmaal har jeg allene. Vore Konger har nu i 100 Aar og derover siden den lykkelige Regierings-Forandring altid havt, enten i deres Raad eller blandt deres yndede Mænd saadanne store Proprietairs: hvoraf kommer det da, at disse, ikke og tilforn har ved at opskrue Priserne grebet efter saa store og klare Fordeele? Mennesker ere dog alrid Mennesker, altid begierlige, gevinstsyge, fristede til at misbruge deres Adgang til Fyrsterne. Det er dog vist at denne Tvilsmaal er grundet: i det mindste synes mig, at den klarlig nok beviiser, at Philopatreas endnu engang bør prøve denne sin vigtigste Aarsag.

4 Men vi vil gaae fra Personer til Sagen. Udførsel har været tilladt, og deraf ere de høye Priiser komne. Indførsel fra fremmede Stæder har været forbuden, og derfor ere disse Priser blevne staaende. Nu har Philopatreas Ret, thi det er afgiort, at da vort Land er Kornriigt og ligeledes for-

11

synet med Føde-Vahrer; saa naar intet udføres, og vore Havne tvertimod aabnes for fremmed Tilførsel, maae nødvendigen Priserne falde, hvor dybt man vil have dem.

Men nu møder fra en anden Side en farlig og for mig uopløselig Vanskelighed, som min Landsmand ikke har der allermindste tænkt paa. Dannemark vil han jo skal være rigt og dets Borgere formuende: dette sit Ønske har han i Enden af denne Afhandling paa en levende Maade udtrykt, Men Landet er unægteligen fattigt. Hvorledes skal vi da nu komme igjen til den Formue, vi alle attraae? Jeg veed kun dette eene Middel, at tage mindre fra Fremmede, og afhænde meere til Fremmede end tilforn. Nu har vort Rige foruden Heste, kun Korn og Øxne, og Sviin at sælge. Sæt nu at denne Udførsel standses og standses længe, for at undertvinge Priserne. Ligesaa længe vinde vi jo ikke en Skilling. Lad paa samme Tid Korn, indføres fra Østersøen: Kiød, Smør og Ost

12

fra Engelland og Irland: ja endog, som den ærlige Philopatreas vil Stude fra Skaane: saa da dette alt maae: betales, taber jo Landet ligesaa meget af sin Capital som dette koster. Man betænke nu, hvad Virkningen deraf i Længden vilde blive, om ikke sligt et Land maatte blive saa udarmet, at det tilsidst maatte gribe til den yderste Spare-Penge, for at fede de Fremmede og sultføde sig selv.

Det er med et heelt Land, som med enhver ærlig Borgermand, lad os formeene ham at vinde noget, og nøde ham til at modtage vore Producter eller forarbeidede Vahre: hvor længe holder han dette ud? saa længe hans forsparede Skilling endnu strækker til og endelig naar den er fortæret med, maae han jo gaae fra Huus og Hiem. Vi behøve Viin, Tobak (thi vore Tobakplantatser fik vi i deres Begyndelse ødelagde), Uld, og allehaande enten virkelige eller indbildte Nødvendigheder fra Fremmede. Dem burde vi be-

13

tale med vore Vahre; men naar de nu ikke maae udfores: naar Renterne af den Nationale Gield desuden skal udreedes: naar den høye Vexcl-Cours ogsaa skal trække: naar Norges Tømmerlast ligger usøgt eller bliver ilde afsadt, sig mig da min kiere Philopatreas, hvorved skal vort Fædreland stoppe alle sine udgifter, og undgaae en ulykkelig Banqueroute? Mon vi kan sende vore Creditorer eller afsette til vore Naboer nogle Skibsladninger af de vittige Politiske Skrifter, som synes at ville om kort Tid udgiøre vort eeneste Overflod? Jeg spørger, hvad have vi, naar Korn og de andre Artikel ikke maae udgaae, hvad have vi at udskibe og vinde ved? Man nævne mig noget og noget som er klækkeligt. Have vi da intet, saa kan vi jo ikke undre os over, at vor vise Regiering kun sielden, kun i Nødsfald forbyder Kornets Udførsel. Den som tiere ville fordre det, ja endog gaaer saavidt, ar han skriger om fremmed Kornets Indførsel, forekommer mig som den Rentenerer, der for at leve herlig

14

nogle Aar, griber efter umaadelig og forbuden Rente, og derover vover baade sin Formue og sit Haab.

Forfatteren lever i Kiøbenhavn, og skriver for den. Men er Kiøbenhavn hele Staten, og kunde den og være det, den er, naar det store Legeme hensvinder af en tærende Syge? Byen, jeg veed det, føler allerede Fattigdoms Byrde, intet har meere skrekket mig; thi i Hoved-Staden i Cirkulationens Middelpunkt, føles den allersidst. Men hvorledes maae da Nøden være i Statens andre Dele? Og hvad om man nu tilstoppede de Kilder, som hidtil have tilbragt os nogle Summer, og aabnede tillige for flere Afløb? Ach hvorlænge vilde det vare, førend Landet sang sin Liigpsalme, og Kiøbenhavn maatte bereede sig til at gaae med i Skaren. Tænk ikke min kiere Philopatreas, at det var en og anden Proprietair alleene, som ved slig Operation gik forloren. Jeg har beviist Dem, at Deres Forflag angriber hele Landets

15

Capital: Og end ikke disse Proprietairer ere tiende med det givne Raad. Thi de allerfleeste har kiøbt deres Godser for dyre: og naar de nu skulle, som her skrives, af Trang og Frygt for Ruin deele og sælge dem i smaae Stykker: hvor fik de da Kiobere? Thi vi maae agte, at foruden den Snees Gaarde meer eller mindre, som Aarlig komme til Auction, blive her nu ligesaa mange til og flere. Man maae dog huske paa, at det vrimler ej hos os af rige Folk: at Qvægsygen gjør heele Landvæsenet usikkert: og at de vanskelige Tider bringe en Betænksomhed tilveje, som tømmelig har dæmpet den foregaaende Tids Raserie efter Jordegodser. Lad os kun da roelig overlade til vor store Styremand, som overseer det hele, at tillade og forbyde Udførsel. Jeg er vis paa, at Hans medlidende Hierte passer det sidste, og Hans opklarede Viisdom det første.

5. Min Forfatter vilde og have Accise og Consumption nedsatte, for at lette Pri-

16

serne paa Levnets Midlerne. Jeg tviler ingenlunde paa, at Midlet jo er kraftigt; men her bliver Spørsmålet, om Regieringen og kunde taale denne Afgang i sine Indkomster, og hvis ikke, hvorledes den da skulle i disse Tider paa anden Maade erstatte sit Tab. Men her rører jeg ved Finans-Væsenets Hemmeligheder, og det Forhæng, som omgiver dem, kand hverken Philopatreas eller jeg drage til Side. Vel forsikrer han, at den derved befordrede. Folkemængde og føre Afsettelse kunde tildeels oprette Tabet; Men, indtil den Folkemængde blev opnaet, hvad skulle da Regieringen gjøre? Var det kun, som han skriver, nogle Tusinde Rigsdaler, den tabte: gik det gierne an; men hvo seer ikke, at skulle den forslagene Nedsættelse, have nogen Virkning til det førønskte Øyemeed, maatte her eftergives et Par Tønder Guld? thi det er dog vel alle Kongens Stater, og ikke Kiøbenhavn alleene, min Bederpart mener.

17

6. Mangel af Korn-Magaziner anseer han og. for een af Aarsagerne til de forfærdelige Priser, og heri gaaer jeg villigen over til hans Parti, ligesom jeg er eenig med ham, at 12 a 13 Mark var alt, hvad en Tønde Rug burde koste; thi det er den Priis, som uden at trykke Kiøbstæderne kan tilstrækkeligen opmuntre Landmandens Flid, Men Philopatreas, som er alt for vittig til ikke at skulle skrive meere, behage herefter at foreslaae, hvorledes og ved hvad Midler slige Magaziner kunde oprettes.

Nu har jeg undersøgt saavel de Aarsager, Forfatteren har anført for Kornets og andre Fødevahrs høye Priser, som de Midler, han har foreslaget til sammes Nedsettelse. Men det bliver nu min Pligt at yttre mine

Tanker i begge Henseender, overladende til det skønnsomme Publicum at prøve, sammenligne og vælge. Jeg vil først anføre hvad jeg meener at være Aasag:

I. Det er afgjort, at Vahernes Pris voxer og aftager med de i Landet

18

roulerede Penge. Er deres Mængde stor, forhøyes Priserne; og disse falde, som Pengene formindskes. Førind Amerika sendte os sine Skatter, kosted den beste Hest kun tre Rigsdaler, og en Tønde Hvede neppe 24 Skilling. Som Sølv et derfra udgydede sig over Europa: faa vorde Priserne. Da America begyndte at formindske Udbytter til Europæerne, og disse ved at sende Aarligrn talrige Ladninger Sølv til China og Indien, mærkede Afgang i deres Formue; faa skabte de sig selv et America: jeg meener Banco-Sædler, Noter og hvad man kalder al den indbildte Mønt, der nu som en Syndflod oversvømmer alt. Dette Opfund, et nemt og oplivende Middel for Handelen, faa længe det forblev i det rigtige, men faa vanskelige Forhold til Starens virkelige Credit og klingende Mønt: Dette Opfund, siger jeg, blev snart allevegne et ulyksaligt Middel til at vove visse Statens Kræfter overstigende Forsøg, skiule den offentlige Armod baade for Fyrsten og Folket, og, hvilket næsten var det værste, ned-

19

dysse begge i Rigdoms Indbildning og derved holde den Opmærksomhed borte, som kunde opvække begge til Sparsomhed. Lad os nu sette, at et Land, som havde i sin roulerende Capital 4 Millioner, forøger denne med 2 Millioner Banco-Sedler, maae ikke alle Vahrene, strax stige til en dertil svarende Priis? Denne bliver unaturlig, men det er jo og en unaturlig Tilvekt, som Staten har givet sig. Nu vore Priserne paa Jordgodser, Fodevahrer, Kramvahrer og alle Ting: man forundrer sig, spørger om Aarsager, opgiver saadanne, som aldrig før have havt de Virkninger. Og man seer ikke den sande og rette Hovedgrund til faa betydelig en Forandring. Alle Ting stiger, og dog falder Renterne; thi jo fleere Penge der ere at udlaane, jo lavere maae deres Afgift blive. Der har været den Tid, man i Europa har givet 20 pro Cent: Pengene toge til: man gav Tolv: siden faldt det til 8. 6. 5. 4. 3. p. Cent. alt som Pengene eller Penge-Maskerne toge til; Men i samme Forhold har og stedse Vahrenes Priis tager

20

til. Endnu een Anmærkning: lave Renter ere et stort Beviis paa et Lands Velstand, naar de falde af sig selv og ingen Papirmønt forvolder det. Saa have vi da den rette og fornemste Aarsag, som ingen skal kunde nægte, uden de, som enten ikke have Indsigt, eller ogsaa finde i Egennytte en kraftig Driver til at opsøge og udgive falske Grunde for at besidde store Fordeele. Men nu at hæve denne Aarsag og bringe vore roulerende Summer til den Qvantitet, de bør være, er et Forslag af megen Vanskelighed for Tiderens Skyld, Philopatreas vil vist raade, at cassere ved en Forordning alle i Rigsdalers Sedler; thi en slet Feldskær, som ej afhugger et lille Lem for at redde det hele Legeme! En anden ligesaa overilende Statskyndig vil forslaae, at reducere Banco-Actierne til 100 Rdlr., thi større har jo ej det største Indskud været. Men hvad skulle vi da sige om alle dem, som nu eje Actier og have betalt dem med 340 til 360 Rdlr. skulle de alle af Mangel paa Fides publica tabe denne deres Formue? Er det

21

ret at staten er troløs? Var det ikke den høyeste af alle Ulykker, om Staten ingen Credit havde meere? Vi maae jo dog synes, at det er nok, at vor Almindelige Handels Compagnies Actier i saa lang Tid med alt det giorte Tilskud dog intet Udbytte har givet. Og det Ostindiske Compagnies Actier, hvad skal vi sige om dem? Og & c. & c.

Jeg mage tilstaae, at hvor jeg end vender mig hen, veed jeg intet Raad uden det eene, vor store Friderich 4. brugte efter Krigen. Jeg husker endnu, og mange gamle Folk med mig, hvorledes Papirpengene NB. strax efter Krigen (da Kongen endnu var forgjeldet, og det hele Finantsvæsen besværet) bleve i en kort Tid usynlige: Det er som jeg endnu saa, denne uforglemmelige Herre selv paa sin Kamin at brænde en Formiddag for 70000 Rdlr.; ja jeg seer endnu hans glade Ansigt og fornyede Øyne, og hører de evige Ord: Nu er mit Folk skilt ved saa megen plage. Og ikke et Mennske sukkede, eller

22

skielvede den Tid uden Bedragere; thi dem saa det ilde, ud med, siden de maatte gjøre Regnskab. En Statue af Metal, der har kosted saa meget, som om den var af massiv Sølv, havde da forvoldt en skarp og nøyagtig Undersøgelse: Man kiendte da ej denne Arithmetik:

000 = 14000

000 = 3000

16000 = 40000.

Men hvo kand blive ved? jeg vil sette & c. & c. & c. & c. Derfor kunde den store Friderich, som dog holdte et prægtigt Hof og en stor Hær, sinde Penge til at indløse de Sædler, han faae vilde være hans Folk en Plage. Jeg veed og tør spaae, at vor Monark, som eftertrykkeligen viser, at Han vil hielpe sit Folk, skal og engang udfinde enten det samme Middel eller endnu et bedre til at skille os uden nogens Suk af med den indbildte Mønt, der saaledes vejet paa hele Staten, at samme vansmægter under Byrden. Og da

23

først skal Levnetsmidler uden Skade, enten for Landet eller nogen Deel af Folket nedsynke til en sand Forholdsmæssig Priis.

2. Men vi gaar videre. Det er afgjort, at naar et stort Næringsmiddel i Staten nogle Aar efter hinanden mangler, maae de andre Fødevarer stige fordi der nu Confumeres nødvendigen meere af dem. Den jammerlige Qvægsyge, som i mange Aar har plaget Landet, og i nogle Aar uden Ophør ravageret det, bortsnapper for Bonde og Borger en saa stor Mængde Kiød, Smør, Ost, Melk, Valde, at Menneskene, som dog skal mættes, maae nødvendigen gribe til Kornet, til Flesk, Faarekiød, og al slags Federdyr; Men saa maae og disse Sorteres Værd fornødentligen voxte. Hvorledes skulle vel dette Onde kunde forebygges; Philopatrias meener, at man skulle tillade Indførsel af Kiød, Smør, Oste; men hvor ødeleggende dette Middel er, har jeg allerede viist. Andre have troet, at Landmanden burde legge flere Sviin, Faar, Høns, Gies til. Men

24

Hvad det første Slag angaaer, saa ere de en Pest for Engene og Fællederne tilrede de ælendigen: skal de fedes, behøves enten Korn eller Olden; i Kornet kan vi ingen Afgang taale, og Hvad Olden angaar, saa gjør vore Skoves Ruin ogsaa den Tilflugt meer end uklækkelig. Tak være vor Allernaadigste Konge, som har ophævet det til Skovenes fulde Undergang bestemte Førstvæsen, og giv, at jeg her ved Lejlighed skal mælde det, at hver Bonde efter Love» maatte, naar han gifter sig, tilholdes at vise Plantede et lidet Tal nyttige Træer, som allerede var i skiøn og sikker Grøde! Ønsk dette med mig, du tilkommende Slægt! og, ønsk og, at de solgte Kongelige Skove og andre Proprietairers Skove dog ikke gandske maatte omhugges, jeg vil ikke sige, forhugges! Man kunde og fyres ved et stærkt Tillæg af Faar at oprette Tabt af Hornqvæget; det er og prøvet og prøves endnu; men deels kan Tabet ikke i al Henseende derved oprettes, deels mangle de fleste Stæder de rette Leiligheder dertil, deels ere og Faarene underkastede en lige saadan

25

Omgang-Syge. Gieder, at jeg og skal nævne dem, ere, som vi vide, alle Skoves sorne Fiender, og bør derfor ikke komme i Betragtning. Hvad de smaae Creature angaaer, saa da de om Vinteren i sær, at jeg ikke skal sige andet, maae fødes med Korn, kand vi end ikke tænke paa dem. Vi maae da tilbage til Hornqvæget, til det for Dannemark saa vigtige Hornqvæg, der føder os og har, ved at overlades til Fremmede, bragt saa mange Tønder Guld ind i Riget. Gid dog et Middel kunde findes, hvorved den Syge, som myrder det og bringer saa stor Uorden i Landvæsenet og den hele offentlige Huusholdning, kunde blive standset! Her vil jeg paa er værdigt Stæd placere Philopatriases Ord pag. 36. "Give der kunde udfindes nogen „ Udveye til denne Ulykkes Afvendelse. Det „var et værdigt Arbeyde for rusende Patrioter.,, Vi, hele Europa har prøvet alt: man inoculerer endog: og hidtil har alt mislinget. Naturkyndige! siger os dog, hvad der vel kan være Aarsag, at denne Syge, skiøne i

26

Skaane grasserende, ikke har udbredet sig til de Nordlige Svenske Provincer. Mon det ikke kunde give nogen Oplysning og lede os paa et Spor til Curen? Mon ikke visse Vexter eller Kulden forvolder dette Phenomene? Hvad mon der er Aarsag til, at denne Syge sparer Vendsyssel og andre mindre Distric« ter i Kongens Lande? Vist er det, at denne Syge er en Pest og burde beegnes som Pest. Saa længe Europæerne troede, at de burde lade sig dræbe af Pest, saa rasede den 4, 6 a 10 Gange hvert Seculum. Endelig fik man den Troe, at den kunde ved Menneskelige Anstalter forebygges, og den blev borte. Hvi gaar man dog ikke Qvægsygen, en saa forfærdelig Landeplage, i møde paa samme Maade. Jo svarer man mig: her ligger jo klare Kongelige Forordninger for, at de smittede Egne ingen Omgang maae have med de endnu befriede & c. & c. & c. Ja det er sandt, disse priselige Forordninger ligger der; thi Liv og Vigueur har de vist ikke. Alle veed jo, at der drives Qvæg paa den ublueste Maade

27

fra de befængte Steder til de sunde, saa at der endog ligger, og dør paa Landevæjene: At der af Prangere og andre paa skielmske Maader ere erholdte Passage-Sedler fra de anstukne Provincer til de sunde: At Communicationen er aaben, ligesom intet befrygteligt var, imellem alle Landets Folk. Og Nedgravningen, ja den - - - Kort sagt: man maae gyse, naar man seer alt og tænker derpaa. Men var dog hele Landets Velfærd ikke Værd, at en Cordon blev trækket af vore i Fredstider for Riget tærende Soldater: At samme Anordninger

tildeels bleve fulgte, som følges ved de mod Pesten posterte Cordons: At ingen Naade blev brugt mod dem, som, Forbud uagtet, søgte paa underfundige Maader at snige sig igiennem: At i det øvrige de Kongelige Betientere bleve nødtvungne til at følge og vaage over Monarkens Forskrifter, at Angivere fik en Anseelig Belønning, som Overtræderne og de virkeligen forsømmelige Embedsmænd skulle udrede. Naar dette skeede, haaber jeg, Qvægsygen skulle, forebygges, stand-

28

ses, settes Grændser; og min Meening er sand; thi kand Pesten paa den Maade tvinges: saa maae jo den anden, ogsaa meget vissere, som man her uden Skaansel kan slaae, brende og ødelegge det befængte Qvæg. Men ingen Puissance har, saavidt jeg veed, endnu gjort dette. Dog mon ikke vor vise Konge kunde og engang have den Ære at give Exemplet? Vor Marines Indretning er ikke gjort efter et fremmedt Mønster, ikke heller, om jeg mindes ret, vor skiønne Lovbog. Kunde dette forreslagne Middel hos vor oplyste og virksomme Regiering finde Bifald: saa skulde og Philopatreas naar sit Ønske, at Fødevarerne skulde falde.

3) Det er afgjort, at Levnetsmidler maae stige, naar der forbruges flere end tilforn: og stige højest paa det Stæd, hvor de fleeste forbruges. Dersom der nu tillige er tilslagen en mærkelig Mangel paa en af de fornemmeste Fødevarer: saa forstaaer det sig selv at dette opdriver endnu alleting til Høyere Pri-

29

ser. Denne Sanhed i sin hele Strækning passer sig paa os: Hornqvægets Afgang have vi nyligen handlet om. Der forbruges flere Levnets Midler hos os end tilforn, hvorover de og bør stige, og denne Stigen bør føles meest i Kiøbenhavn; thi der er den største Consumption: saa at den ærlige Philopatreas ikke har nødig at forfamles over, om alt er lettere høyt oppe i Norge. Men er det og sandt, at der nu forbruges flere Næringsmidler end tilforn? Ja! det er sandt, og jeg skal bevise det. Jeg har nu kiendt Landet fra min skiønssomme Alder at regne i 42 Aar, og Kiøbens havn i 35, men jeg forsikrer som en ærlig Mand at jeg synes mig hartad drømmende, naar jeg sammenligner de første Tider med disse. Regner efter, gamle Medborgere, hvad Kiød, Smørr & c. der da forbrugtes i eders Huse, og hvad nu. Vi spiste da to Retter om Middagen, og Grød eller et Smørrebrød om Aftenen. Vi havde og, som man kalder der fremmede; men fire Retter vare højest Nummer i min fornemme Principals Huus. Vi havde sielden

30

uden vore Slegtninge. Endog de kom kun sammen visse Tider em Aaret. Fruentimmerne flæbede vi da ey i Triumph med os, og at de kun sielden kom i Sælskaber, - forhindrede deres ulykkelige Æmulation: da vare de huslige, stille, arbejdsomme, dydige.

Al denne ulykkelige Forandring strækker sig fra den blaae Ridder indtil Haandværksmanden: det forstaaer sig, at her er megen Forskiel; men det er vist, at der i de fleste Huse counmeres meere end tilsorn. Dette gjelder egentlig om Kiøbenhavn; men ogsaa, dog med megen Indskrænking, om det hele Rige, i sær om de Kiøbstæder, der ligge ved Søen, og som ere meer og mindre, dog alle noget befængte af den Kiøbenhavnske Luft. Saa har vi da een af Bi-Aarsagerne til den vedvarende dyre Tid; men hvorledes kunde den hæves og borttages? Dette bliver nu det store Spørgsmaal.

Det Danske Folk er ikke af Naturen tilbøvelig til Overdaadighed: naar det da henfal-

31

der dertil, saa er Ærekierhed Aarsag dertil: den eene vil ikke, som Konerne stiger, være ringere end den anden, og derfor forøde de smukt hinanden. Naar man da vil rette vor Nation, saa skal man angribe den fra Ærens Side, og dette kand skee paa to Maader.

1. Vor Monark, som vilde saa gjerne sit Folks Lyksalighed, kunde selv give Sparsommeligheds Exempel. Dog jeg veed, at et Hof baade kan og bør have for Mængdens og Rygtets Skyld noget glindsende og prægtigt, og jeg veed og, at de fleste troer, at det bør have det, saa at ingen er daarlig nok til at efterabe Kongen. Jeg vilde da ønske, at Monarken vilde (a) befale sine første Embedsmænd i alle Departemens at de skulde, saa kier de havde hans Naade, aldrig have Soupeer; thi det hindrer dem dog fra at arbejde om Aftenen og være muntre om Morgen. Videre, at de aldrig maatte have uden fire Retter om Middagen til deres Giestebudde, og at den, som overskred dette Antal, skulde passere for en uhørsommelig

32

22

Undersaat. Virkningerne heraf bliver at da en Hver af disse med den største Glæde lyder, vil de nærmeste efter dem gjøre sig en Ære af at være fornemme, og inden Paaske er hele Byen fornem, og inden St. Hans Dag Christiania, Trundhiem, Odensee, Aalborg, Aarhus, Randers, Helsingør. O! allernaadigste Konge,

kommer disse mine Blade for Deres Øyne, behag, at overlegge med Deres Faderlige Hierte, om jeg ikke ønsker fornuftigen. De er den første, som har tilladt os at tænke; vore Tanker har længe nok været bundne, (b) Vilde og vore kiere Konge herefter standse, Character-Sygen; og ikke benaade med Rang uden virkeligen fortiente Personer; og dette Antal er altid saare lidet: saa fik den større Consumption et dødeligt Stød, Thi saasart Manden og især, Konen har faaet en Rang og høyer Rang: saa maae strax Bordet være anderledes Serveret, og Retternes Antal voxer tillige med Giesternes. Man har sagt, at vor kiere Konge har forbudet herefter at forestille til nogen Rang, uden sær fortjente

33

Personer: o jeg kysser Støvet af Thronen, og vil gjerne uden at paaraabe, min Anciennete døe den ærlige Mand, jeg er, naar kun det kiære Fædreneland kunde om tyve Aar imodsee sig forløft fra denne ulykkelige Byrde, og blive engang igien saa fornuftig, som det har været for 50 Aar siden. Da skulde Overdaadighed i Klædedragt, Ungdommens Afskye for Fædres Arbeidsomhed og Veye til Lykken, dens tidlig Stolthed og Dagdriverie, Frankeriges umaadelige Gevinst i Dannemark, og tusende Uordener i vort hele Væsen tillige undflyes.

2. Vor høytænkende Monark har Siel og Mod nok til at prøve et philosophise Middel. Hvad om der blev, som i en gammel Stad, jeg troer i Syracusen, en Placat kundgiort, at ingen maatte herefter give 6 retter Mad uden 3 Marks Mænd, ingen bæere Kniplinger uden de samme, ingen & c. & c. og hvad den sande Politiske Viisdom videre vilde nævne. Jeg kiender mine Lands-

34

Landsmænd, at paa Øyeblikket vilde de helbredes, og finde sig vel derved. Kongen vilde faae tusende Taksigelser, og hans Navn vilde blive en Lovtale, fordi Han saa lykkeligen brækkede Modens Slaverie, ogsaa viseligen sønderrev de Baand, som den Franske Efterbelse havde bundet os med. Hertil maae jeg endnu føye en Anmærkning.

3. Det er vist at der nu i Kiøbenhavn holdes 3 Gange flere Heste end for 40 Aar siden, og i de andre Byer derefter. Dette store Tillæg fordrer igien Forholdsviis meget meere Havre, Høe, og Halm. Landmanden maae da saae Havre, hvor han før saaede Æde-Korn: eller og, som er et ligesaa virkeligt Tab, det Havre, som før udskibedes, bliver nu hiemme paa det vi i Steden for at gaae, kan age paa vore Gader. Det Høe og Halm, som forbruges i Staden og andensteds, tabes for Landbruget, saa at Bondens Heste sulte, hans Køer malke mindre, hans Agre giødskes slettere, og mindre Korn avles. Engelland selv har klaget over Stæder-

35

nes mange Heste. Staaten kunde derfor med billig Grund paalegge enhver, som holder Lystog Stads-Heste, at betale for hver Hest Aarlig

i Skat 10 Rdlr., og bestemme denne Summe

til Lindring i Skatterne for den fattige Bonde.

Den lille Hesteskat, som allerede er paalagt, er meget viis, men flækker ikke til at standse dette

Onde. Thi vil Eyerne beholde Hestene, vinder Staten; og vil de ikke, saa vinder den og. Ingen Skat er da meere fornuftig, og den burde strække sig til alle Kiøbstæder, men aldrig til Landmanden.

Det er afgiort, at jo flere Levnetmidlerne øre, jo mindre er deres Priis, og jo meere de formeeres, jo vissere og dybere maae de falde. Naar derfor en Stat mærker hos sig høye Priser, bør den søge paa alle gavnlige Maader at forøge hos sig selv i det mindste de Fødevarer, som Clima og Omstændighederne tillade. Alle Anstalter, som da tiene dertil ligesom og alle Forbedringer i Landvæsenet og Agerdyrkningen giøre og skal giøre Levnetmidlerne lettere. Men

36

da det ikke er min Sag at indlade mig i disse Undersøgelser, vil jeg kun blot til Erindring for mine Læsere pege paa visse Poster. Levnetmidlerne formeeres, naar udyrkede Grunde føres i Brug, og hvor mange og store af det Slag treffe vi allevegne i alle Kongens Lande, endog i det frugtbare Sieland selv. Vel er det vist, at meget Jord bruges nu, som før laae unyttig, og at vore Skoves Ødeleggelse har formeeret vort Agerland; men her er endnu saa meget tilbage, at vor Monark vist kunde erobre paa denne Maade, uden at have nogen Fiende, et Stykke Land større end Fyn. Siger Sandhed, I som med agtsomme og reene Øyne har giennemvandret vore Provintser! Men Midlerne hertil? Maaden at angribe Sagen paa? Vist nok burde det gaae anderledes til, end da de Jydske Heder skulde bebygges. Dog maaskee Philopatreas vover sig til denne Sag, og jeg vil vente saa længe. Fødevarerne blive flere, naar vor Agerdyrkning bliver bedre, i det mindste saa god overalt, som den er hist og her i Fyen og Jylland; naar Bønderne har mindre Jord, og efterhaan-

37

den fik hver sin Deel for sig: naar alle Overdrefter med Magt ophæves: naar mindre Heste holdtes og bedre: naar Giødske kunde (men ach Qvægsygen) formeeres: naar Bonden, for at spare Kornet, blev anført til at plante Patatos, Roer, Rødder, en Sag, som paa en gruelig Maade forsømmes: naar han blev hjulpen med Frugttræer af sin Proprietair, og ved sammes Gartner lidet anvist i Podning, Ympning og sligt: naar han ikke belæsses med Afgifter naar han blev ved Lovene forsikret først en hastig, vis og mægtig Skyts under Lovene, og med visse Vilkaar en uryggelig Arveret; indtil man efter den nøyeste Undersøgelse kunde først fastsette Hoverie, og siden efterhaanden med en uafsladelig Opmærksomhed arbeide sig frem til de langt større og herligere Øyemedier. Men her tager jeg Pennen fra Papiret; thi om enhver af disse Ting bør Hellere intet skrives, end utilstrækkeligen, og hvad jeg her kunde have erfaret og efter min liden Skiønsomhed udtænkt, kand jeg maaskee herefter finde bedre Leilighed til at indlegge for mine Landsmænds Omdømme.

38

Jeg Har da anført Aarsagerne til de dyre Tider, og tillige yttret mine ringe Tanker om de Midler, hvorved man kunde gaae dem i Møde. De fleste af dem ere af den Natur, at hverken kan eller maae de virke strax. Derfor vil de maaskee, ikke behage Philopatreas, ey heller dem, som tænke i politiske Materier ligesaa indskrænket som han. Men jeg maae fortælle dem en eeneste Sandhed, og de maae troe mig, at de til deres egen Rolighed gjøre vel, om de give agt derpaa. Staten er et meget stort Legeme, overmaade sammensat og i Relation med andre ogsaa store og større Legemer. Naar dette Legeme er sygt hører der vist nok ærlige Folk til at curere det; men disse ærlige Folk maae tillige have megen Indsigt og Erfaring og Flittighed. Den bliver ligesaa lidet en god Læge for Staten, som for det Menneskelige Legeme, der paa Øyeblikke raaber: skiær af, tap Blodet ud, gyd andet Blod ind (thi Philopatreas har vel og hørt om den Konst) sav Foden af, riv Hiertet ud af Livet, og lad Neglene igien være i Stæden for

39

Fod og Hierte og Haand, og omsider lad dem og blive Hoved. Legemet er sultent og deraf afmægtigt: det skal, siiger saadan en Doctor, aarelades og drikke Spiritus En fornuftig Læge gaaer anderledes til Værks: Han griber ikke til Kniv og Sax og Save og Brændejern uden i alleryderste Nød og efter den modneste Overleggelse: Han udstuderer nøye Sygdommens sande Aarsag og Sæde: Han er langsom og varsom, hielper Naturen, bier efter den, styrker den i sin Virkning, og læger lykkeligen; men Qvaksalvere curere Sygdom med Sygdom, giver de stærkeste og farligste Medicamenter ind, skriger over, hvilke Mirakler der nu skal skee, og hvad skede? Feberen forlod Patienten; men han blev Contract: Feberen forlod ham, men han fik et Slag: Feberen forlod ham; men han havde aldrig helbred meere: den gik bort; men han døde - - -. Ach! raaber Qvaksalveren: denne Recept har dog hiulpet et andet Sted. Ja! men det var ey det samme Menneske.

40

Dog jeg maae følge Philspatreas til hans Tillæg

om

Handelen.

Denne ærlige Mand skildrer os sin Bedrøvelse over Handelens Aftagelse og Forfald i Kiøbenhavn, og det er saa at sige de 7/9 Deelee af hans Tillæg. Derpaa kommer hans Raad, saa vague og ubestemte, at jeg ikke kand andet end her igien tænke paa min nysommeldte Læge.

Ingen kand elske Hovedstaden meere end jeg; thi den er virkeligen Landets Styrke, saadan som alt nu er, ikke som det burde være. Den hælder og trænger til Hielp, hvilket og er vist; men jeg havde dog gjerne seet, at Philopatreas havde husket paa sit Navn, og ikke glemmt, at Kiøbenhavn er kun en 2Ode Deel af hans Fædreneland. Jeg havde og ønsket, at han havde malet den Kiøbenhavnske Decadence først efter Naturen og siden Forholdsviis til de

41

andre Danske og Norske Stæder. Declamationer og Exclamationer nytter ligesaa lidet i et politisk Skrift, som i en Prædiken: dog maaskee de tiener til at vække Folk op af Søvnne.

Den gode Mand kunde og lade være at sette Amsterdam og vor Stad, Holland og det Danske Rige i Sammenligning, og at foregive at vi burde naae i Handelen den samme Høyde. Slige Grillere ere vist Missisipiske, til visse en god Prikke meere end det Maroccanske Anlæg, der i al sin forunderlige Daarlighed, dog havde 10 pro Cent. Rimelighed, naar det andet neppe har een; thi min ivrige Philopatreas, Holland er en Republik, Holland følger i sin Handel eet og det samme Principe, Holland Har en gammel Hævd, paa sin store Commerce, og en overmaade stor Credit, grundet paa sin Banke, sine rige Particuliers, sit Ostindiske Compagnie, sit Sildefiskerie, sin udbredte Fragthandel, og den lykkelige Opinion: Kort sagt, Holland er

Holland. Men vi er Danmark,

42

og kand blive noget, ja noget 100 Gange Meer end vi ere.

Men hvorledes skal vi blive det, vi kand blive? "Vi skal, svarer Philopatreias ophæve saavidt mueligt, alle Octroyer, forringe Tolden paa det nødvendige, og give en fri Handel;" Lad os veje disse Forslag, og bestemme deres Værd.

1. Alle Octroyer skulde saavidt mueligt, ophæves: et got Tillæg, saavidt mueligt. Thi det Ostindiske Compagnie er vel dog en entreprise saa stor, at den overstiger en eller to particuliers Kræfter, og jeg som Dansk vilde dog nødigt, at denne Handel som har i lang Tid været saa vigtig, og hvis Vahrer man faaer os vanskelig til at undvære, skulde ophøre. Dette Compagnie har ved et besynderligt og mod al Kiøbmands Brug stridigt Foretagende: Det har ved Underslæb og for at forsyne visse Folks urimelige Overdaadighed: Det har ved en egenmyndig og med Interes-

43

sentskab aldrig overeenskommende Bestyrelse lidet saadanne Stød, at hver ærlig Patriot maatte ønske det igien under vor store Konge lykkelige Tider; det er først og for alle Ting det, som beroer paa Mennesker, en fri Bestyrelse og et skarpt Tilsyn. Og her maae jeg nævne en Sag, Gid vor Monark vilde jo før, jo hellere ophæve den for Staten saa skadelige Thee-Told, at man kunde tænke, Gottenborg havde fundet Middel til at paalægge den. Thi derved har denne Svenske Stad aabnet for sit Thee en rigelig Afsetning i Norge, som aldrig kand forebygges: Og ven Smu-Handel, som Norge drev med vor Thee i Engelland, er nu gandske tilstoppet: Allehaande Skielmstykker, der ere spilte og spilles med vor Thees Udførsel til fremmede Steder, kand aldrig fuldkommen hindres. Følgelig synes al sund Politik at befale, at denne skadelige Told skulde med eet ophæves.

Det Almindelige Handels-Compagnie er et saa besynderligt Selskab, at dets Lige ikke

44

saa let skal findes. Tilskud og intet Udbytte, og det i mange Aar, efterat endog Island og Finmarken ere gjorte til dets Trældomssteder, ere Mørke Taler, som vist nok kand oplyses og det klarligen af dem, der vinde derved, men som bliver for alle upartiske og kloge en uloddelig Afgrund.

Dette Compagnie er af den værd, at det bør ophæves, med mindre man vil om 100 Aar see Island at være øde og Findmarken og.

Ja Island! naar jeg tænker paa dets Situation til Hvalfiske-Fangsten, paa det Fiskerie, som falder paa dets Kyster, og som ikke er dog spildt, fordi Dünkerkerne bruge det, paa det, hvad det har været og kunde blive, saa er det vist, at jeg veed ingen større Skiændsel for mit Fædreneland. Man raabe, saa meget man vil om Faaresygen paa Landet: det er ikke Faarene, som skal gjøre Island saa vigtig for os. Man skrige sig hees om Folkets slette Character, et hvert Folk, som er et Monopolium

45

for et Compagnie, bliver fordærvet, om det saa var det beste i Verden.

Den Islandske Handel og Findmarske maae da være frie: intet er vissere, og det er Skade, om den nu paa Landet værende Commission skal gjøre alle sine Undersøgelser efter en Plan, som sigter til Compagniets Vedligeholdelse. Men gid denne Handel ikke med eet maae blive frie; men at det maatte averteres 4 a 8 Aar i Forvejen, paa det vore Handlende kunde faae Tid til at smage derpaa og berede sig dertil: Ja gid! men & c. & c. Men jeg vil ikke her skrive meere derom; thi Rummet tillader det ikke. Dette vil jeg allene sige, at dersom den Vestindiske Handel føres af Particuliers for egen Regning, da maae og den Islandske; thi de andre Grene af det Almindelige Compagnies Handel, fortienner end ikke at nævnes. O! Uddødelige og ejegode Friderich, som brækkede hiint ulykkelige Compagnie, Gid Din store Søn maatte finde det rette, vise og bestandige Middel at opvække Island af Døde,

46

og give det saadant Liv, som det burde og kunde

have!

De andre Octroyer, her ere, have ikke saadan Indflydelse, og kunde de hæves, er jeg enig med Philopatreias, at en fri Handel er den bedste.

1. Tolden skal forringes paa det Nødvendige, saa skal Handelen blomstre; men hvad er det Nødvendige? Hvad er det, min gode Philopatris? Der hvor De har siddet og med andre eenfoldige Mænd snakket om politiske Materier, der har De nok meent Korn, Ost, Smør, Stude fra Skaane, og hvad andet vi i Kiøbenhavn kand bruge. Men jeg troer mig allerede at have viist, at saadanne Ting ikke bør, uden i Nødsfald, indføres, og det er vist, at dersom Finanserne ikke skal komme i megen Uorden, kand Tolden af hvad der fra udenrigske Slæder indføres, ikke vel forringes, faa at man gjør ilde i, at man fører den fiere Almue, som

47

ikke indseer Statens Sammenhæng, slige Ting i Hovedet.

En viis Told-Rulle er et stort Mesterstykke, og maae dog jævnlig forandres, fordi Omstændighederne ikke alleene forandre sig hos os selv, men og hos vore Naboer, vi handle med. Den Stat er klog, som læser sin Told-Rulle ofte igiennem, og legger den allermindste Told, som nogensinde kan være.

I. Paa alle udgaaende Vahrer; thi alt hvad der kand afhændes til Fremmede, er jo vundet for Landet, og paa hvilken anden Maade kan vi dog (jeg meener hele Landet) egentlig siges at vinde? Men den sælger bedst og meest til Fremmede, som kand undersælge andre Nationer. Naar Finanserne tillode det, var det at ønske, at alt, hvad der fra os udskibedes, kunde endog være Toldfrie, i sær naar det udgik med vore egne Skibe, og naar Fremmede afhentede det, da belægges med, en liden Told.

48

Skulle heri være nogen Forandring, da maatte det være deels med saadanne Vahrer, om vi, saa at sige, allene have: og dog burde Paalæget være meget maadelig, for ikke at ophidse de Fremmede til at søge dem andensteds: og deels med saadanne, som hos os kunde forarbejdes, saafremt ellers at der ere giorte gode og duelige Anstalter dertil.

Alle raae. Materier-, som hos os skal forarbejdes, og helst naar de forarbejdede skulde igien udføres, burde befries fra Afgift. Hvad der tabes i Tolden, oprettes, hvad den rene Sort angaaer, ved den meere udbredte Arbeidsomhed og Folkemængde, og den derved befordrede Gevinst for Accisen: og i Henseende til den anden, da er intet klarere, end at der er, en reen Tilvext for Nationens Capital.

3. alle Vahrer, som føres fra Provints til Provints i samme Konges Stater, burde ikke letteligen svares uden Accise,

49

og dersom de fra det Sted, hvor de henbringes, igien til fremmede Steder skal udføres, maatte den erlagte Accise erstattes. Thi ved denne Anstalt befordres Skibsfarten, fordi den lettes: og Vahrerne komme til de Steder, hvorfra de fordeelagtigst kand til Fremmede udføres.

4. De fra fremmede Steder indførte Vahrer ere af en meget forsiellig Natur, og maae derefter behandles. Om hvad der virkeligen skal forarbejdes, har jeg allerede sagt mine Tanker. Noget, som Salt, er u-undværligt for hele Landhuusholdningen, og behøves til Fisk, Kiød & c.. hvoraf en Deel igien udføres: Tolden maae derfor være maadelig. Andet er fra Nationer, som vi vinde meere ved end de ved os: sligt maae læmpeligen ansettes, for at vi ej skal ophidse dem til Giengield. Visse Ting hører til Overdaadigheden, og der maae Tolden hielpe til at standse denne Staternes Fiende: dog saaledes, at Contrabandiers ikke ved at indsnige

50

det vinde meer, end den Fare er, de staar i, om de gribes. Hvad der i et Land Consumeres eller bruges i Overflødighed, bør Staten aldrig sette for stor Told paa; thi det indsniges da, og Staten bedrages. Lad os nu tænke paa Caffebønner og Vine. Vil man hindre saadanne Tings Misbrug, maae man ved Exempler, ved Læger, ved leiede og accreditede Skribenter & c.. hellere standse det, end ved høy Told eller Forbudde.

Og hvad Klæder angaaer og hvad derunder hører, da er foruden Exempel og Befaling til de Fornemme intet bedre end aldeles at forbyde det. Naar dette var skeet, saa havde Lyon ved sine prægtige Vester og Kioler ej allerede bedraget os en Tønde Guld fra. See efter disse almindelige Regler kand nu Philopatris bedømme vor Toldrulle. De ere de Almindeligste, kand forøges med mange besynderlige, og behøve i de enkelte Tilfælde mange Indskrænkninger og efter Handelens variationer jævnlige Forandringer. En Told-

51

rulle er, at jeg igien skal erindre det, et rædsomt Arbeide, som forudfetter dybe og vidtløftige Indsigter i hele Statens Sammenhæng, samt i Nationens og i de fremmede Staters hele Handel. Den Mand, som eene skulde gjøre den, maatte være et universelt Genie, og med den bedste Videnskab foreene en oplyst og vidt udbredt Erfaring, være frie fra Fordomme, og for alle Ting troe, at Kongen og Staten (den hele Stat meener

jeg) udgiøre det nøyeste Eet. Men jeg maae følge Philopatreiases tredie Project til Handelens Flor.

3. Der bør være frie Handel. Ach hvilket Magtsprog! Hvad om saadanne Herrer maatte være den arme syge Stats Læger: Det vilde da gaae med den, som med en elendig Patient, til hvilken Qvaksalveren sagde: I skal døe: spiis kun, hvad I vil, og Patienten spiste sine kiere østers, og døde om Natten. Nej! Philopatrias! Frihandel er et stort Ord, der har store Følger, ja saa-

52

danne, at om den nu ikke curerer Staten, og skal igien afvises; saa er imidlertid meer end 30 Aars Arbeide og maaskee ligesaa mange, ja fleere Tønder Guld forlorne. Slige Prøver kand et svagt og fattigt Land nok ikke taale.

Philopatreias vilde (thi det er klart af hans hele Piece) at ligesom alle Slags Fødevarer skulde bestandigen flyde ind til os fra Fremmede, saa skulde og alle Sorter til vor Klædedragt og anden Brug ligeledes have fri Indgang, paa det vi i 10 Aar kunde have got Kiøb. Men naar vi nu havde i denne Tid kiøbt disse Ting af Fremmede, og i samme Tid ogsaa de Fødevarer af dem, som de solgte noget lidet under vore egne Priser; mon vi da, skal jeg troe, havde noget meer at kiøbe for: Og gode Statsmand, hvorlænge meener De, at disse Fremmede vilde til Betaling tage vore Banco-Sedler? Paa alt dette har De aldrig tænkt.

53

Vi har Fabriquer og Manufakturer; vist nok for faae, men de vi have, har kostet os eller vore ypperlige Konger store Summer: De forarbeide en betydelig Mængde Vahrer, have naaet til en vis Grad af Godhed, forsørge et temmeligt Tal af vore Medborgere, stopper for et stort Udløb af Statens Penge, og saaledes fortiener en faa øm Omhue af Regieringen, at jeg er vis paa vor Patriotiske Konge vil vaage over disse sin Faders og Farfaders Planter, og foragte efter sin ophøvede Viisdom, de Vankundiges Snak, egennyttige Kiøbmænds Skrig og Ildesindedes Raad. Naar man har gjort faa megen Fremgang, som vi nu have: da er det vist let at komme videre; men at raabe, at alt dette skulde nu altsammen forkastes og omstødes, hvad kand dog tænkes meere uforsvarligt? Vore Manufakturer og Fabriquer kand lidt efter lidt befries fra den store Feil, at de ere næsten alle i Kiøbenhavn, hvor Levemaade er kostbarest og Fristelsen til Overdaadighed farligst. Vort deilige Landhuusholdnings

54

Selskab vil letteligen kunde ved sine Præmier og ved sine Raad hielpe til, at Fabriquerne efterhaanden nedsetter sig paa de letteste Levesteder. Regieringen, som uden Penge har saa mange Midler i Hænde at naae sine Øyemærker ved, kand ved Anstalter, Opmuntringer, vise Belønninger nu, ja nu, let udbrede Fabriquerne efterhaanden til hver Bye i Landet. Og hvor meget var ikke allerede skeet, naar en forbandet Egennytte og et skadeligt Principe ikke havde ruineret visse Fabriquer i Provintserne. Her tænker jeg paa den Aalborgske, og andre. End videre: De, som ved deres fri Handel vilde ruinere alle vore Fabriquer, og det af Vankundighed, raaber, at det er kun saa faae Mennesker, der endnu lever deraf, uden at betænke, hvor mange Penge disse saa kaldte faa holder tilbage i Landet.

Ikke heller har de overlagt en anden Sag, som jeg faaer at fortælle dem; thi de got Folk veed neppe, hvad der er i Kiøbenhavn, og slet

55

intet, hvad der er uden for. Førend vore Allernaadigste

Kongers Forordninger kom ud imod de Fremmede Klædevahrers Indførsel: bar

Bønderne i de Provintser, hvor de ere noget formuende. KlædeSkioler, Kalemankes Trøyer,

og deres Koner og Piger Kalemanker, Sirser & c. Disse Vahrer deals forbydes, deals stige i Priis, og hvad skede nu? Man forbedrede Vadmelet, man fik det overskaaret ved de hist og her indrettede Værker, man gjorde det saa kaldet sribet Tøy, og har bragt det hist og her ved Hielp af de forbedrede Farverier til nogen Smukhed. Ikke Bønder, men og Borgere i vore smaa Kiøbstæder, Præste, Forpagter, Fogeder, Familier og andre saadanne paa Landet, bare det og. Disse Fabriquer egentligen i Fyn og Jylland ere de rette store Fabriquer, fordi de levere til saa almindelig en Brug. Naar vi nu spørge disse gode Folk, hvad dette Tøy koster dem: saa svarer de, at de kunde have det udenlandske langt lettere: de ønsker ogsaa, og vilde

56

gribe efter den fri Handel. Men set nu, at de fik den, saa vilde jo alle disse Fabriquer gaae overstyre, og saa mange Penge strømme udaf Landet. Ach! hvad er det dog beklageligt, at saadanne som Philopatreias vover sig til at ønske, hvad de burde, naar de vare Patrioter frabede Landet? Læser dog i kiere Folk, et Skrift ikke

saa gammelt, at I jo burde kiende det: Oeconomiske Tanker til Høyerer Eftertanke. Troer mig, at hvad der var sand Viisdom under den Patriotiske Friderich 5, er det endnu.

Ingen kand ivrigere end jeg ønske en fri Handel, men i en ret Forstand; saadan Handel nemlig, der ikke ved en kort og forfængelig Angenemhed bedrager den stakkels Almue og siden udsuer den indtil Blodet. Staten behøver Penge nok af sine Borgere, og Penge som skal betaales til Fremmede, at vi ikke endnu oven i Kiøbet skulde opgrave paa nye de gamle Canaler til Lybeck, Hamborg, Bremen, Dantzic, Holland, Brabant & c.. Her stiales Vahrer nok

57

ind af de smaae Dørre, at vi ikke behøve at aabne Portene for disse rette Landtyve.

En fri Handel er en ubetyngtet Handel, en uhindret Handel, en fornuftig og vel indrettet Handel.

1. En fri Handel er en ubetyngtet Handel, saadan nemlig, hvor Tolden er indrettet efter sande Principer, ongefær efter dem, jeg tilforn anførte.

2. En fri Handel er en uhindret Handel. Alle de Monopolier, som nogenledes kand ophæves det er alle de, hvor Øyemeedet ogsaa uden Monopolium kand opnaaes, burde alle ophæves. Paa Island, jo paa Island burde Handelen gives fri, og denne lykkelige Forandring herliggiøre Christian den 7des Regiering, ligesom det Vestindiske Compagnies Ophævelse Friderich den 5tes. Alles Danske Vahrer maatte udbringes uden mindste Undtagelse, til hvad fremmede Stæder de Commerce-

58

rende bedst vidste og kunde. Ved alle Toldstæder maatte Skipperne med det allerhastigste affærdiges, og et hvert Ophold ansees straffældigt. Den Norske Handel maae vaages meget over, og skarp tilsees, at man ikke ved at opstable i faae Aar alt for mange Bord: ruinerer alt for den følgende Tid. Ingen Stabelstad maae være i Landet. Kiøbenhavn maae intet Handels eller Fabriqve-Privilegium have for de andre Steder. Der maae intet være i vore smaae Kiøbstæder saa mange Handlende; thi det Opland, Byen har, bliver altid det samme, Gevinsten derfor og den samme, og følgerigen er det en nødvendig Følge, at Fordelen, deelt imellem saa mange, gjør det umueligt for nogen at vinde saa meget, som en kraftig Drift af Handelen fordrer, at rette Kiøbmænd bør eye. Det bør da jo før, jo hellere fastsettes, at ingen nye Handlende maae nedsette sig, førend de forrige indtil det fornødne Tal ere uddøde, med mindre nogen besidder en vis fastsat Formue eller og en meget stor og paa fremmede Stæder er-

59

hvervet habilite. Ingen Kiøbmand skulde herefter have Rang, og al Overdaadighed skulde kraftigen forekommes; thi derved fortæres unegtigen de Penge, som skulde give dem Styrke til at poussere deres Handel videre: den Kiøbmand, som oftest tracterer, udmatter sig og sine fornemmest, og er flittigst paa Spectacler, er den foragteligste i sin Stand.

Rette Kiøbmænd, som har store og sande Meriter, kunde af en viis Konge benaades med en Medaille at bære, en Ring eller noget saadant. De Kongelige Betientere paa Landet maatte tilholdes at eftersette under Embeds Tab alle omløbende Jøder og andre Snighandlere: Alle Oplagsstæder paa Landet: alle Udskibninger uden fra Kiøbstæderne: alle Proprietairer, som tvinger deres Bønder til at sælge Kornet til dem, og igien holder Kramboe for dem: Alt dette Utøy burde forjages som den største Pest og Ulykke. O! gid vi kunde faae saadan fri Handel!

60

Endeligen 3. maatte vor Handel være fornuftig og vel indrettet. Hertil hører at vor ypperlige Landhuusholdnings Selskab opmuntres og som Statens Øye understøttes: at vi føge at bringe vor Kornavling og Fædrist til mueligste Fuldkommenhed: at vi med Iver tage os an vore Fiskerier ved Island, Norge og Jylland: at vi arbejde paa at formeere og forædle alle vore Producter: at vi paa alle Maader opmurttrer Tarvelighed og Sparsomhed hos vore Skippere, Kiøbmænd & c. At vi føge i hver Kiøbstæd at lade Ungdommen (Kiøbmænds Sønner meener jeg) lære Geographien, lader skrive til deres Brug lykkelige Kiøbmænds-Historier, og giver dem Reisebeskrivelser i Hænde, opretter 2 Handelsskoler i Dannemark og 3 i Norge og 2 i Førstendømmene & c. Saaledes bor vi i Almindelighed gaae til Værks, naar vi vil have vor Handel forbedret og vort Riges Velstand udvidet. Fortsættelsen og Resten, skal følge med det første.